

לאומיות ויציאת מצרים

באיזו זכות יצאנו ממצרים? מפורסם ("אור החיים", על דברים ל"ב, י') כי בהיות ישראל במצרים נשתקעו בקרוב לחמישים שערי טומאה. לא שמרו ברית מילה (שמות רבה, א'). היו ביניהם עובדי עבודה זרה (מדרש שיר השירים, ב'). ועל הפסוק "ואת עירום ועריה" דרשו (שמות רבה, א') שהיו ערומים מכל המצוות. ובכן מה מצא הקב"ה בהם דבר טוב שמפני זה ייגאלו? ענו חז"ל: "בשביל ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים: שלא שינו את שמם ואת לשונם ולא אמרו לשון הרע ולא נמצא ביניהם אחד מהן פרוץ בערוה" (מדרש ויקרא רבה, פרשה ל"ב). ממשיך המדרש ומוכיח זאת:

[א] נקראו "ראובן, שמעון" ולא הפכו שמותיהם העבריים ללועזית (כמו רופוס ואלכסנדר וכו').

[ב] לא שינו את לשונם. דברו רק עברית ולא השתמשו בלשון עם זר. עיין דברי רד"ק על תהלים (פא סוף פסוק ו) שלא היו מבינים לשון המצריים.

[ג] לא דברו לשון הרע, אין הכוונה ללשון הרע במובנו הרגיל (לפי ספר "חפץ חיים"). אלא כאשר משה ביקש מהם לשאול כלים ושמלות מהמעבידים המצריים, בטיעון שיוצאים לדרך של שלשה ימים אבל באמת התכוונו ללכת ולא לחזור, לא היה אחד מהם שהלשין על כך לגויים. סוד זה היה מופקד אצלם י"ב חודש, ולא היה מי שיגלה לשונאינו מה סודנו. הרי כאן הזדהות לאומית של כל אחד עם שאר עמנו.

[ד] וגם בעניין גילוי עריות, אין הכוונה בין יהודים ליהודיות, כי בזה באמת לא שמרו גדרי תורה (עמרם התחתן עם דודתו וכו'). "העם בוכה למשפחותיו", יומא ע"ה. אלא הכוונה שלא היתה ביניהם נשואי תערובת עם האומות. כהמשך לשון המדרש: "תדע לך שהוא כן. אחת [בלבד] היתה ופרסמה הכתוב, שנאמר "ושם אמו שלומית בת דברי".

זאת אומרת לא היו בידיהם של ישראל מצוותיה של תורה שבזכותן ייגאלו. אבל היתה בהן מעלה ששמרו על ייחודם הלאומי, וזה ניכר ע"י שמירת ארבע מידות טובות הנ"ל (לא שינו שמם וכו'). כיון שנזהרו בזהותם הישראלית, ראויים היו להיגאל. כי יש שני אופני קשר של האדם עם בוראו. האחד, לפי מעשיו הפרטיים. השני, ע"י קשר כלל האומה עם בוראה. כבר מהר"ל (חידושי אגדות ח"ג עמ' י"ג, נצח ישראל, פרק מ"ד) הקדים שאין ה' משרה שכינתו על הפרט, אלא מצד כלל ישראל. וכן לא נמסרה התורה לאברהם, יצחק ויעקב, כי טרם היו "כלל ישראל" ("תפארת ישראל", פרק י"ז). לאומיות מחזקת את הקשר עם הכלל.

יש בימינו שומרי תורה שאינם מכירים את הערך הגדול של שמירת צביונו הלאומי, גם בלי קשר גלוי לתורה ומצוות. על זה חניך מרן הרב אברהם קוק: "ואם המצא תמצא בזמן מן הזמנים התעוררות רוח כזאת, שיאמרו כל אלה [הדוגלים] בשם רוח האומה לבדה, וישתדלו לשלול את רוח אלהים מעל כל הקנינים הללו (ארצה, שפתה, מנהגיה) וממקורם הגלוי שהוא רוח האומה, מה צריכים אז צדיקי הדור לעשות? למרוד ברוח האומה, אפילו בדיבור, ולמאס את קניניה? זהו דבר שאי אפשר. רוח ד' ורוח ישראל אחד הוא. אלא שהם צריכים לעבוד עבודה גדולה לגלות את האור והקודש שברוח האומה" ("אורות", עמ' ס"ד).

והגדיל הרב באומרו: "וצריך כל צדיק להגביר בעצמו ובעולם את אש האהבה הלאומית בישראל, ולהגבירה בכל מיני השפעות שבעולם. ובטוח יהיה שסוף כל סוף תבוא אהבה כללית זו לבישול פריה הגמור עד כדי הולדת תולדותיה, שהם המעשים, המידות והדעות של כל התורה כולה בכל מילואה וטובה" ("אורות", עמ' ע"ו).

כמו כן הדגיש הרב צד שני של המטבע. לאומיות ללא קודש, ללא קשר עם הקב"ה, היא זיוף הכוונה העיקרית ("מאמרי הראי"ה", עמ' 280, ד"ה יסוד חכמת ישראל). זו לשונו: "הנסיון להחיות את החוש הלאומי העז באמצעים מלאכותיים [הערת המעתיק: ללא קודש] לא יצליח, בשום אופן לא יצליח! אלא כמתכונתו בטבעו ומדתו, שהיא בלב שומרי תורה וחרדים אל דבריה" ("מאמרי הראי"ה", עמ' 321, וע"ע עמ' 167). וצריכים אנו לעבוד בשני המישורים; לחנך את הלאומיים שישובו לעבוד את ה', וכן לחנך את שומרי המצוות לאהבת הלאום. וכאשר יושלמו שני הכיוונים הללו, הגאולה ממשמשת ובאה.

מה זה נוגע למעשה בדורנו, בשנה זו? עם ישראל עומד בצומת דרכים. המנהיגים הפוליטיים שלנו מוותרים על אחיזתנו על ארץ ישראל, וגם מבצעים "מחוות" מפליגות ונוראות לטובת שונאינו הערבים. הם מלבישים את פעולותיהם במלים יפות: "שלום", "הומאניות", ביסוס עתידנו, הצלת המדינה וכו'; כל אלו ניבים ערמוניים כמומחיות לשונם ודמיונם של כותבי נאומיהם. ניכרת במעשיהם עזיבת אהבת הלאום שלהם, ודאגה יתרה למען אומות אחרות. (עיין זהר ח"א דף כה ע"ב: "מינא רביעאה, אם יחזון ישראל בדוחקא, מתרפין מינייהו וכו' למעבד טב עם עובדי כו"ם". תרגומו: סוג רביעי [של רשעים גמורים] אם יראו ישראל בדוחק, נרפים מלתמוך בהם וכו' כדי להיטיב עם אומות העולם").

מעשה שהיה. לפני שבע שנים, בחול המועד סוכות, קבוצת מטיילים מיישוב קדומים יצאו ליהנות ממראה הנופים הנהדרים באזור. התחילו ערבים מהיישוב הסמוך לצלוף בהם. נפצעו כמה יהודים, וביניהם הרב בנימין הרלינג הי"ד, ממנהיגי הקבוצה. מפקד צה"ל שנזעק עם חייליו לאזור חשש מלהתקיף את הפורעים הערבים, היסס כמה שעות עד יקבלו הוראות "מגבוה", מירושלים. בגלל פחדנות הדרג המדיני

לא נקטו החיילים שבאזור שום פעולה להצלת המטיילים. האזרחים שכבו בשדה פצועים ומדממים עד שעות החשכה, מסתתרים מאחורי כמה סלעים בודדים, והרב הרלינג שנפצע אנושות דמם עד מותו האטית. כל זה באשמת אזלת היד של מקבלי ההחלטות. זאת דוגמא אחת מני רבות של חוסר אהבת הלאום מצד קברניטי המדינה, מאז עשרים שנה. (עיין "אגרות הראי"ה", ח"ג דף קנ"ז: "שלא יתפרצו לומר שהם הם קברניטיה של האומה").

הבה נשווה מה אמר משה רבינו על מצב דומה. הוא ראה יהודי בסכנת חיים מפני אויב. "וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו. ויפן כה וכה וירא כי אין איש, ויך את המצרי [הרג אותו] ויטמנהו בחול" (שמות ב', י"א-י"ב). נביא כאן לשונו של הגאון ר' עזריה פיג'ו (נפטר בשנת ת"ז 1647) בספרו "בינה לעתים" (דרוש כה):

"בא הכתוב לומר שלמותו של משה, כמה הבדל היה במעלת מדותיו ממה שהיה בישראל. וכו' יצא אל אחיו. האמנם במקום שחשב למצוא בהם שלמות המדות שיהיו מתקוממים בגודל לבב לעת הצורך, אדרבא ראה בסבלותם. כלומר ["ראה"] היה מתבונן על מה עשה ה' ככה לעם הזה, בהיותו השלם מכל העמים. וראה את ההיפך ממה שחשב על מעלתם, כי ראה איש מצרי מכה איש עברי ובעוול. ואילו היו המצרי והעברי שניהם לבדם ואין רואה, היה נמנע משה מלהאשים את ישראל. אך לא היה הדבר כן, כי המצרי היכה את העברי "מאחיו" כלומר בנוכחות העברים שהיה ביניהם. וחשב משה כי יקומו כל אחיו מסביב לבלוע את המצרי ולעשותו חתיכי חתיכות. ועל כן "ויפן כה וכה" בכל סביבות העברים שהיו שם, לראות היאך יתקוממו נגד המצריים. וראה "כי אין איש", לא היה ביניהם גבר בגוברין, ואין מי שישים אל לב לעשות פעל מעולה. עד שקם הוא כי רוח ה' נוססה בו והיכה את המצרי". עד כאן לשונו בשינויים קלים.

רפיון רוח הנמצא בישראל בימינו היא מפני קלישות רגש לאומיותם של קובעי המדיניות בממשלתנו. כאשר חיילי צה"ל האמיצים וראויים לשבח מסתכנים כדי ללכוד ולתפוש מחבלים ערבים, ובמאמצים הללו יש מהחיילים שנהרגים, ויש מהם הנפצעים. באה אחר כך הממשלה הנוכחית וללא שום בושה וללא נקיפת מצפון ומשחררת כמה מאות מהמחבלים שנתפשו [כמחווה ולעשות רושם טוב על אומות העולם] תמורת פיסת נייר עליה חתמו שלא ישובו למעשי טרור. אין זאת אלא לעג וקלס לרגש לאומיות ישראל. אין בזה דאגה לסכנת חיי בני עמנו, אף לא יחס הוגן לחיילינו.

מצאנו כי בתחילה התייאש משה מגאולתם של ישראל, רק כעבור כמה עשרות שנים התעודד ושב לפעול למען גאולתם. בתחילה הרג משה את המצרי. למחרת אמר תוכחה לשני יהודים אחרים הנצים ביניהם. אמר אחד מהם בקול "הלהורגני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי?". חשש משה מאד פן ישמע אחד משוטרי פרעה את מלים המפלילות הללו. הלשנה זאת יכולה לעלות לו בחייו. ואמנם כך היה. "וישמע פרעה את הדבר הזה ויבקש להרוג את משה" (שמות ב', ט"ו). אמרו בגמרא (גיטין מה

ע"ב; ע"ז דף כו ע"ב) שהמוסרים והמלשינים יצאו מכלל ישראל. וביאר זאת מהר"ל (חידושי אגדות ח"א דף קיב, על ראש השנה יז ע"א) כי מי שאינו חס על ישראל בעל אמונתו ואפילו רק מוסר ממונו לגוי, הרי זה מדרכי המינות, ויצא בזה מכלל ישראל. ולכן אמר משה "אכן נודע הדבר" (שמות ב, יד) ומבאר רש"י בשם חז"ל כי היה משה תמה מה חטאו ישראל שהם סובלים יותר מכל שאר האומות? עכ"ל. אבל כאשר ראה משה שיש בהם מלשינים המפקירים את אחיהם לגוים, הבין כי ראויים הם לכך. מבאר מהר"ל ("גבורות השם", עמ' פו) כי מלת "כן" בגימטרייה שבעים. רמז לשבעים האומות הניכרים בעולם החומרי. אבל כאשר אות א', ובה רמז לישראל האומה היחידה, מצטרפת למלת "כן" ונעשית המלה "אכן", נודע הדבר משום מה הם סובלים. התחברות זו אינה לטובתנו. "כאשר יצאו ממדריגתם ומגלים סודותיהם לאומות, ראויים הם לשיעבוד". כן בימינו יש המגלים לארה"ב ולממשלות הרוצות את החלשתינו סודות הרחבת בנייתנו ביש"ע, ועוד. כאשר חזר ראש הממשלה מאנאפוליס, לא הצליח להוציא ממתנגדינו אפילו הצהרה פשוטה שישראל היא "מדינת היהודים". כי הרי גם הוא עצמו סבור שהיא "מדינת כל אזרחיה" בלבד ולכן לא היה במצב לדרוש בתקיפות הצהרה כזו.

כיצד זה יתאים למה שהבאנו בתחילת דברינו (בשם מדרש ויקרא רבה, ל"ב) שיצאו ממצרים דווקא כי לא היו ביניהם בעלי לשון הרע, ולא היו מגלים סתריהם לאומות העולם? אלא עד שנשתנה המצב המחפיר הזה עברו כמה עשרות שנים. בינתיים משה דר בארץ מדין עד הגיע תור של בני דור חדש. והם שתקנו עיוותי דור הקודם, וחזרו לאהבת אחיהם, אהבה לאומית.

התיקון שלנו יהיה כאשר נאהב איש את רעהו מעם ישראל יותר מכל אינטרס זר ובינלאומי. עלינו לפתח את אהבת הלאום שלנו, שהוא הבסיס התחתית לאהבת התורה. כתב הרב אברהם קוק: "יתפתח היישוב בא", יבנה הבנין הלאומי. מתוכו יפוח רוח גדול, נשמת האומה תתעורר לתחיה, מעומק טבעה תכיר את כל מהותה וכו'. המורכך ודלדול הכח השורר עכשיו מונע הוא את גאון האמונה מהופיע בעולם, מעכב הוא את המהלך החי של המצוות המעשיות וכו' וכו'. [תוספת המעתיק: לבסוף, האומה תתעורר משינתה]. אין להצטער כלל מזרמי הרוח הלאומי הטבעי ההולך וסואן. גם הקלקולים שהוא מקלקל במהלכו, סופם לבוא לכלל בנין ותיקון" ("אורות", עמ' עט). דרך התורה היא להיות בטוחים בגאולתנו. ה' ישלים במה שהתחיל. וכבר נאמר בשם הרב אברהם קוק, אין ישראל מפחד מדרך ארוכה.